

Razumkov
centre

ОГЛЯД РОБОТИ ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ В ГРУДНІ 2024 р.

Січень 2025

Це видання було представлено Центром Разумкова в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється Раєт в Україні. Зміст видання є винятковою відповідальністю Раєт та його партнерів і не обов'язково відображає погляди Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) або уряду США.

ОГЛЯД РОБОТИ ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ В ГРУДНІ 2024 р.

Геннадій РЯБЦЕВ,
експерт з питань енергетики Центру Разумкова

Володимир ОМЕЛЬЧЕНКО,
директор енергетичних програм Центру Разумкова (загальна редакція)

У грудні відбулися дві комбіновані атаки на українську енергосистему, під час яких було збільшено кількість використаних проти неї засобів ураження до 1 300 ракет і майже 1 000 ударних БПЛА. Якщо 13 грудня основними цілями крилатих ракет повітряного й морського базування були вибрані високовольтні підстанції, що забезпечують функціонування міждержавних перетинів, то 25 грудня ворог знову вдарив по енергоблоках і машинним залам теплових і гідроелектростанцій, передусім на Лівобережній Україні.

Негативні наслідки першої з атак вдалося мінімізувати завдяки вдалим діям Сил оборони та наявності на об'єктах передачі й розподілу електроенергії захисту другого рівня. Проте під час другої атаки, нестача систем типу Hawk, NASAMS, IRIS-T призвела до виведення з ладу декількох об'єктів на ТЕС і ГЕС, які, через їх велику площу, неможливо захистити інженерними спорудами. Саме тому Президент підкреслив, що без передачі Україні щонайменше 19 систем протиповітряної оборони, вона може втратити додатково ще 4-5 ГВт установленої потужності.

Пошкодження об'єктів генерації, недостатня спроможність із передачі електроенергії із заходу на схід, і дотепер не реалізовані можливості з її імпорту, спричинили повернення графіків обмеження потужності для промисловості й погодинних вимкнень для однієї-двох черг домогосподарств. Відносно швидкого скорочення тривалості обмежень вдалося досягти, з одного боку, завдяки підвищенню температури повітря, яке зменшило енергоспоживання, з іншого боку – завдяки відпрацьованим діям диспетчерських і ремонтних бригад та наявності запасів найбільш вразливого обладнання.

Завдана російськими ударами шкода була б у рази більшою, якби не вжиття заходів із прикриття об'єктів паливно-енергетичного комплексу, а також наявність на об'єктах передачі й розподілу електроенергії захисту другого рівня.

ПЕРЕБІГ ОПАЛЮВАЛЬНОГО СЕЗОНУ

У Кабінеті Міністрів України назвали гарантування енергетичної безпеки одним із десяти пріоритетних напрямів діяльності уряду на 2025 р. До того ж двома ключовими завданнями визначено «відновлення та захист енергооб'єктів».

В уряді продовжуватимуть «розвиток розподіленої генерації та розбудову інфраструктури, для можливості імпортувати більше електроенергії з Європи». Особлива увага приділятиметься також реалізації «нової моделі» роботи української газотранспортної системи, яка з 1 січня 2025 р. працює без транзиту російського газу, та

розвиткові концепції «Україна – газовий сейф Європи».

Підбиваючи підсумки 2024 р., Міненерго виокремило п'ять «ключових», на його думку, «результатів»:

1. «Міжнародна підтримка». Згадано залучення до Фонду підтримки української енергетики «понад €1 млрд внесків від партнерів» і передачу 36 державами гуманітарної допомоги Україні. Також міністерство не пояснює, чому з 486 когенераційних установок і 296 блочно-модульних котелень, наданих Україні на безоплатній основі, до початку 2025 р. запущено лише половину. Щоб більше – було ухвалено рішення про

вилучення й передачу іншим територіальним громадам малих енергетичних установок, які впродовж тривалого часу не приєднували до мереж.

До категорії «Міжнародна підтримка» додано й «моніторинг критично важливих об'єктів», здійснюваний експертами МАГАТЕ. Тим часом доцільність останнього є сумнівною, оскільки моніторингові звіти, в яких відображено реальний стан енергетичних об'єктів, є відкритими для представників рф у цій організації.

2. «Розвиток розподіленої генерації». У цьому пункті згадано **затверджені** в липні Стратегію розвитку розподіленої генерації на період до 2035 р. та план заходів з її реалізації на 2024-2026 рр., в яких установлено три пріоритети гарантування безпеки постачання електроенергії споживачам у коротко- й середньостроковій перспективі – відновлення пошкоджених утворювальних потужностей з одночасним посиленням протиповітряного прикриття; забезпечення об'єктів критичної інфраструктури резервними джерелами електропостачання; будівництво та введення в експлуатацію у стислі строки нових утворювальних потужностей – розподіленої генерації.

Ще одним продуктом «розвитку розподіленої генерації» названо запуск «фінансових програм для підвищення енергонезалежності споживачів». Серед останніх згадані й «Доступні кредити 5-7-9», хоча, як **підкреслив** у грудневому звіті Національний банк України, борг уряду перед банками із компенсації відсотків за ці та інші «підвищення енергонезалежності споживачів», сягає 10 млрд грн.

Також Міненерго **відзначило** введення в експлуатацію у 2024 р. 835 МВт «установок розподіленої газової генерації», підкресливши, що «до кінця осінньо-зимового періоду 2024-2025 рр.» очікує на приєднання ще «900 МВт об'єктів». Проте з 835 МВт уведеної потужності, влада «запустила» лише 183 МВт, тоді як інше є результатом приватних ініціатив і допомогою іноземних донорів. Та й приєднання в січні-березні 900 МВт додаткової потужності є сумнівним, оскільки АТ «Укрзалізниця», ПАТ «Укрнафта» та інші учасники «1 ГВт Зеленого» лише укладають кредитні угоди про закупівлю установок.

3. «Розвиток атомної енергетики». Зміст цього результату полягає в підготовці атомних енергоблоків до зимового періоду та анонсуванню Україною та США «проектів зі створення малих модульних реакторів». Проте до якості й повноти міжсезонних ремонтів виникає все більше запитань, оскільки повною потужністю усі АЕС України працювали лічені дні грудня, а єдиним результатом співпраці з Holtec, у створенні ММР, є лише **план** побудови Центру прийняття рішень. Натомість не висловлено ставлення до будівельних робіт на енергоблоках 3 і 4 Хмельницької АЕС, розпочатих НАЕК «Енергоатом» ще до ухвалення **Законопроєкту** № 11146 від 3 квітня 2024 р.

4. «Енергетична реформа та євроінтеграція». Передусім, згадано **схвалення** Національного плану з енергетики та клімату на період до 2030 р., основними цілями якого є: скорочення викидів парникових газів на 65%, порівняно з 1990 р.; досягнення частки у 27% відновлюваних джерел енергії у загальному кінцевому енергоспоживанні; виконання вимоги з постачання не більше 30% кожного енергетичного ресурсу за одним маршрутом від одного постачальника; обмеження первинного й кінцевого споживання енергії обсягами 72,2 і 42,2 млн т н. е.

Також Міненерго прозвітувало про збільшення «потужності імпорту електроенергії з ЄС до 2,1 ГВт» і «понад 1 000 днів» роботи Об'єднаної енергетичної системи України як частини ENTSO-E. Ці досягнення є насамперед здобутком НЕК «Укренерго». До того ж унаслідок збереження штучних обмежень у вигляді граничних цін на ринку «на добу наперед», внутрішньодобовому й балансувальному ринках, збільшення максимальної пропускної спроможності міждержавних перетинів до 2,1 ГВт – майже не вплинуло на реальні обсяги імпорту.

Щодо успішності «енергетичних реформ», то голова профільного комітету Верховної Ради України **зазначив**: «Ми можемо десять законів прийняти, що у нас європейський ринок, європейські правила. А в реальності, всі бачать, що це – профанація, а не європейський ринок».

5. «Енергетична незалежність». У цьому пункті згадано лише «збільшення обсягів власного видобутку природного газу». Дійсно, за попередніми оцінками, у 2024 р.

видобуток газу в Україні зростає до 18,1 млрд куб. м (+3%, порівняно із торішнім показником). Проте цей приріст забезпечить лише АТ «Укргазвидобування» (+5%), тоді як приватні компанії видобуток знову зменшать. До того ж останній усе ще менший, аніж обсяг споживання природного газу, який очікується у 2024 р. на рівні 20,5 млрд куб. м (+2%, порівняно із торішнім).

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ БАЛАНС

Внаслідок значних пошкоджень енергетичної інфраструктури, впродовж більшої частини грудня в Об'єднаній енергетичній системі спостерігався небаланс обсягом до 2 ГВт потужності. Графіки погодинних вимкнень (для домогосподарств) і графіки обмеження потужності (для промисловості) діяли впродовж 1-16, 23, 25-28 грудня, переважно у ранкові, денні й вечірні години. Додатково, для подолання наслідків негоди 13, 17 і 18 грудня, в окремих регіонах запроваджувалися аварійні вимкнення.

Попри це, живлення об'єктів критичної інфраструктури, а також підприємств, що імпортують чи генерують не менше 60% споживаної електроенергії, не обмежувалося, а тривалість вимкнень для домогосподарств, зазвичай, не перевищувала чотирьох годин на добу. Цього вдалося досягти завдяки відносно високій температурі повітря, функціонуванню всіх дев'яти енергоблоків АЕС, відновленню 40% теплової потужності, запуску 0,9 ГВт нової розподіленої генерації, залученню аварійної допомоги та імпорту електроенергії. Однак, як і раніше, пропускна спроможність міждержавних перетинів використовувалася менше, аніж на половину (16 грудня – 21,2 ГВт/год). Об'єктивно це можна пояснити обмеженими можливостями передачі електроенергії із заходу на схід і південь, суб'єктивно – збереженням регулятором [установлених](#) 20 травня 2024 р. граничних цін на ринку «на добу наперед», внутрішньодобовому й балансувальному ринках.

У цілому, базову потужність Об'єднаної енергосистеми України забезпечували дев'ять блоків АЕС, що, в окремі дні грудня, генерували до 7,8 ГВт енергії. Джерелом маневрової потужності були до 10 енергоблоків ТЕС і ТЕЦ, а також ГЕС і ГАЕС, які спільно виробляли близько 5,2 ГВт електроенергії.

Генерація на підприємствах ПрАТ «Укргідроенерго» скоротилася й після атаки 25 грудня не перевищувала 0,6 ГВт. Рівень водосховищ Дніпра й Дністра відповідав рішенням Міжвідомчої комісії при Державному агентстві водних ресурсів України по встановленню режимів роботи водосховищ.

Водночас кращі, аніж у листопаді, погодні умови, збільшили ефективність роботи СЕС і ВЕС. Внаслідок цього, потужність генерації на станціях, що використовують відновлювані джерела, зросла до 1,0-1,2 ГВт.

Загалом, обсяги генерації в Україні становили 12-14 ГВт щогодинно (у 2021 р. – до 19 ГВт). На АЕС припадало 58-60% генерації, станції на ТЕС – 13-17%, ТЕЦ – до 14%, ГЕС – 7-9%, ВДЕ – до 6%. Утім, після атаки 25 грудня, внаслідок пошкодження обладнання ТЕС і ГЕС, їх внесок у загальний баланс відчутно скоротився.

3 жовтня Міненерго припинило публікацію даних про надання та одержання аварійної допомоги. Проте цю інформацію можна безперешкодно [отримати](#) на сайті польського оператора системи передачі. Згідно з нею, впродовж звітної періоду, PSE вісім разів надавав і п'ять разів отримував аварійну допомогу НЕК «Укренерго».

У звітному місяці комерційний [експорт](#) електроенергії здійснювався лише в окремі дні третьої декади грудня, обсягом до 0,2 ГВт щогодинно. Натомість уранці та ввечері, вітчизняні споживачі [імпортували](#) з п'яти сусідніх держав 0,8-1,2 ГВт щогодинно, хоча максимальна пропускна спроможність міждержавних перетинів використовувалася не більше, аніж на 42%.

У рамках інформаційної політики, яку реалізує Міненерго, НЕК «Укренерго» припинило публікацію даних про кількість населених пунктів, знеструмлених через бойові дії. Відомо лише, що через негодую постачання електроенергії в окремих областях переривалося 10-11, 13, 17-18 і 30 грудня (17 грудня 2024 р. – до 397 населених пунктів).

Нестачі природного газу не спостерігалося. Його споживання в грудні, завдяки зростанню кількості генерувальних установок та увімкненню систем централізованого опалення, виявилось на 5% більшим, порівняно

з аналогічним періодом минулого року, хоч і на 12% меншим, порівняно із груднем 2021 р. Загальне споживання газу у 2024 р. очікується на рівні 20,5 млрд куб м (-29%, порівняно із 2021 р., але +2%, порівняно із торішнім показником) і має бути забезпечене лише власним видобутком і запасами.

В АТ «НАК Нафтогаз України» **планують** довести його річний показник до 15 млрд куб. м і **стверджують**, що за 11 місяців видобули «понад 13,5 млрд куб. м газу» (на 5% більше, аніж за аналогічний період 2023 р.).

Газотранспортна система України функціонувала в нормальному режимі. Попри російські атаки, номінації замовників послуг зберігання й бронювання потужності виконувалися повним обсягом.

Оскільки закачування газу в українські підземні сховища у листопаді-грудні не здійснювалося, нинішній рівень **запасів** у них є нижчим, аніж торік, на 26%, і меншим, аніж у 2015–2018 рр., на чверть (з урахуванням газу, що належить нерезидентам).

Хоча у липні керівництво Групи Нафтогаз **стверджувало**, що зможе виконати план накопичення газу, а саме «13,2 млрд куб. м до 1 листопада», вийти на цей показник не вдалося. Станом на 1 листопада 2024 р., **запаси** газу в підземних сховищах становили 12,8 млрд куб. м (з урахуванням газу «довготривалого зберігання»).

Утім, з огляду на денний відбір зі сховищ до 60 млн куб. м газу, наявних у них 4,8 млрд куб. м (за виключенням 4,7 млрд куб. м газу «довготривалого зберігання» і 0,1 млрд куб. м, що належить нерезидентам), з урахуванням добового видобутку на рівні 50 млн куб. м, може ледве вистачити для проходження опалювального сезону за середньої температури січня не нижче -5° і відсутності масованих російських атак на газову інфраструктуру.

Щоб застрахуватися від можливих проблем, ДТЕК **провела** тестову закупівлю 0,1 млрд куб. м скрапленого природного газу американського походження на грецькому LNG-терміналі Ревітусса. Водночас НКРЕКП **дозволила** АТ «Укртрансгаз», із метою «запобігання негативним наслідкам», використати додаткові тарифні кошти 2023 р.

розміром 2,4 млрд грн (без ПДВ) на закупівлю газу, що імпортуватиметься в Україну.

Запасів вугілля на складах ТЕС і ТЕЦ цілком достатньо для проходження опалювального сезону (3,2 млн т), проте енергетики не можуть скористатися ними повною мірою внаслідок пошкоджень, завданих вугільним ТЕС і ТЕЦ.

Внутрішній попит на нафтопродукти скоротився до річного мінімуму, проте залишається на достатньо високому, порівняно із попередніми роками рівні, завдяки широкому використанню резервних джерел живлення й великій кількості автомобільних перевезень. Попри це, нестачі нафтопродуктів не спостерігається і не прогнозується.

ФІНАНСОВИЙ СТАН ГАЛУЗІ

З листопада ДП «Гарантований покупець» припинив надання інформації щодо рівня заборгованості споживачів перед виробниками й постачальниками універсальних послуг, перейшовши на **оприлюднення** звітів щодо виконання спеціальних **обов'язків** для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку електроенергії. Відкритою залишилася лише «інформація щодо оплати послуг із забезпечення доступності електроенергії для побутових споживачів», проте в грудні ДП «Гарантований покупець» не надав її.

Попри відверте приховування владою даних щодо реального фінансового стану галузі, у неофіційних розмовах державні службовці та учасники ринків електроенергії й природного газу визнають загострення боргової проблеми. Її можна вирішити, забезпечивши платоспроможність усіх учасників енергетичного ринку – від виробника й постачальника до кінцевого споживача. Проте Верховна Рада досі «готує до другого читання» **законопроект**, спрямований на покращення платіжної дисципліни на ринку електроенергії, а уряд бойкує **скорочення** переліків захищених споживачів, частка підприємств критичної інфраструктури серед яких становить не більше третини. Остання новина, що стосується відповідної постанови, датована 14 листопада 2024 р., коли її доопрацьований **проект** було **погоджено** Державною регуляторною службою України.

Попри це, борги теплокомуненерго за спожитий газ перевищили 70 млрд грн, а заборгованості на балансувальному ринку зростають на 0,7–0,8 млрд грн щомісяця.

Учасники ринку електроенергії, насамперед державні, винні НЕК «Укренерго» понад 34 млрд грн за отримання послуг із передачі й диспетчеризації.

Через відсутність коштів, із 9 листопада 2024 р., НЕК «Укренерго» тимчасово **зупинила** здійснення платежів за борговими зобов'язаннями за «зеленими» облигаціями сталого розвитку, випущеними у 2021 р. під державну гарантію. Перемовини щодо реструктуризації боргу мають розпочатися у січні, після повного відновлення діяльності органів корпоративного управління НЕК «Укренерго».

Утім, після перегляду тарифів на послуги компанії з **передачі** електроенергії та диспетчерського (оперативно-технологічного) **управління** у 2025 р., їй, скоріше за все, вдасться погасити заборгованість перед «зеленою» генерацією.

ТРАНЗИТ

У звітному періоді ТОВ «Оператор газотранспортної системи України» забезпечував щоденний транзит 4–6 млн куб. м газу з Угорщини до Молдови та Словаччини, комерційний експорт 3–4 млн куб. м ресурсу до Польщі (режим «митний склад» та «short haul»), а також транспортував 40–43 млн куб. м російської сировини (37–39% обсягів, передбачених контрактом з АТ «Газпром»). Близько 82% газу з РФ прямувало до Словаччини, 18% – на АТ «Молдавська ДРЕС» у т. о. Придністров'ї. Транспортування здійснювалося через ГВС «Суджа».

З 1 січня 2025 р., у зв'язку із завершенням транзитного контракту, транспортування російської сировини через Україну **зупинене**.

АТ «Укртранснафта» транспортувала до 30 тис. т російської нафти на добу для НПЗ Словаччини та Угорщини (управляються приватною угорською компанією MOL). Транзит здійснювався південною гілкою МТ «Дружба» (до НПС Феньєслітке й Будковце).

З 9 вересня 2024 р. усю нафту, що транспортується за цим маршрутом, MOL Plc. **купує** на білорусько-українському кордоні.

ЦІНОВА СИТУАЦІЯ

Ціновий **індекс** електроенергії базового навантаження (BASE) на ринку «на добу наперед» (РДН) у грудні становив 5 779 грн/МВт/год, на піку (PEAK) – 6 431 грн/МВт/год (+9,5% і +7,1%, порівняно з листопадом). Водночас позапікове (OFFPEAK) навантаження подорожчало до 5 126 грн/МВт/год (+12,8%).

Середньозважена **ціна** на внутрішньодобовому ринку (ВДР) становила 6 057 грн/МВт/год, на РДН ОЕС України – 5 965 грн/МВт/год (+8,5% і +7,2%, порівняно з листопадом).

З 30 грудня 2024 р. АТ «Оператор ринку» **припинив** публікацію інформації щодо торгів електроенергією на ринку «на добу наперед» і внутрішньодобовому ринку, мотивуючи це «воєнним станом у державі та спробами ворога знищити нашу енергетичну інфраструктуру». Водночас розпорядження міністра енергетики України від 27 грудня 2024 р. № 27-дск, що зобов'язало б підприємство це зробити, на офіційному сайті оператора не згадано.

У грудні АТ «Оператор ринку» **реалізував** 15 000 гарантій походження, що еквівалентно 15,0 ГВт/год енергії, виробленої з відновлюваних джерел, за 14 грн/МВт/год. Відповідний інструмент запроваджено згідно із **законом** про «зелену» трансформацію енергетичної системи України й відповідною **постановою** уряду. Електронні торги, ініційовані ДП «Гарантований покупець», відбулися з використанням розробленого оператором програмного **забезпечення**.

За результатами третього спеціального аукціону на закупівлю резервів підтримки частоти на п'ять років, проведеного НЕК «Укренерго», нею **придбано** 5 і 98 МВт резервів на послуги завантаження й завантаження-розвантаження кожної години (значно менше від виставлених на аукціон потреб).

Середньозважена **ціна** січневого ресурсу природного газу за результатами електронних біржових торгів на українській енергетичній біржі, у грудні зросла до 16 330 грн/тис. куб. м (+10,3%, порівняно з листопадом).

Водночас вартість природного газу на ТТФ, приведена до вітчизняного кордону, **зупинилася** на позначці 29 959 грн/тис. куб. м (+2,2%,

порівняно з 30 листопада 2024 р., разом із ПДВ). Майже двократна відмінність між нею й результатами торгів на УЕБ, знову засвідчила хибність штучної прив'язки внутрішніх цін на газ до його зовнішніх котирувань.

Тарифи ТОВ ГК «Нафтогаз України» на газ для непобутових споживачів із 1 січня 2025 р. зросли до 19 500 грн/тис. куб. м, тоді як у грудні вони становили 19 200 грн (із ПДВ). **Ціни для побутових споживачів і теплокомуненерго** до 30 квітня 2025 р. зафіксовані на рівні 7 960 грн/тис. куб. м.

Зниження середньої температури повітря наприкінці грудня швидко скоротило **запаси** газу в європейських сховищах до 76,7 млрд куб. м (-21,8% за місяць), що відповідає їх заповненню на 70,8%. З урахуванням припинення транзиту російського газу через Україну та на тлі високої активності фінансових спекулянтів, це сприяло подальшому зростанню спотових **цін** на газ на хабі TTF до \$510-540/тис. куб. м (+1-3%, порівняно з листопадом).

Котирування ф'ючерсів на енергетичне вугілля Coal (API2) CIF ARA (ARGUS-McCloskey) у грудні знизилися на 5-7% і перебували в межах \$111-116/т. Торік котирування становили \$118/т. Водночас запаси вугілля на складах терміналів ARA (Амстердам-Роттердам-Антверпен) зросли до \$4,2 млн т (-30%, порівняно із середньорічною нормою).

Котирування ф'ючерсів на нафту Brent в грудні, перебуваючи під впливом **відкладеного** експортерами на другий квартал 2025 р. скорочення видобутку, повернулися на рівень \$75-76/бар. Попри це, усереднені за грудень котирування виявилися дещо нижче, ніж у листопаді (\$73,41/бар., порівняно з \$73,4/бар.).

З огляду на менші, аніж **прогнозувалося**, обсяги споживання нафти, подальше зростання котирувань можливе, лише якщо ОПЕК+ ухвалить рішення щодо збереження нинішніх квот на видобуток упродовж усього 2025 р. Проте навіть цей крок буде неспроможним зупинити перевиробництво нафти, яке, за збереження чинної політики, **становитиме** 0,9 млн бар. на добу. І це за умови зростання попиту у 2025 р. до 103,9 млн бар. Утім, у це майже ніхто не вірить, адже ціни на ф'ючерси із ближніми термінами постачання

третій квартал поспіль є нижчими, аніж котирування більш віддалених позицій. У цілому ж, із початку 2024 р., згідно із торгами за контрактом на різницю цін (CFD), котирування Brent **знизилися** на 6,1%.

Невисокі ціни на нафтопродукти в Європі та «низький» сезон сприяють стабільності на вітчизняному ринку, який залежить від постачань через західний кордон на 85%. У жовтні-грудні профіцит, що виник на початку осені, зниження гуртових цін на кордоні та **укріплення** гривні відносно євро на міжбанківському ринку, сформували достатньо великий «подушки безпеки» в більшості роздрібних операторів. Як наслідок, 31 грудня 2024 р. індикативні **ціни** на бензин А-95 Євро-5 і ДП-3 Євро-5 становили 58,49 і 52,75 грн/л (-0,2% і +1,4% за місяць). Деяке зростання для дизельного пального було спричинено переходом операторів на реалізацію його дорожчих «зимових» марок.

Нарешті припинилося зростання індикативної **ціни** скрапленого нафтового газу, ставка акцизного податку на який була піднята одразу на 185%. У грудні вартість пропанбутану майже не змінилася (35,41 грн/л; +26%, порівняно із серпнем). На відміну від інших нафтопродуктів, пропонування скрапленого нафтового газу продовжує **скорочуватися** внаслідок його використання як котельного палива в Польщі та державах Балтії, проте й попит є найменшим унаслідок низької температури, яка ускладнює експлуатацію газобалонного обладнання.

Утім, у січні всі види нафтопродуктів можуть подорожчати, оскільки з 1 січня 2025 р. **діятимуть** вищі ставки акцизного податку. Їх зростання до: €271,7; €215,7 і €173/1000 л — автомобільного бензину, дизельного пального та скрапленого нафтового газу, збільшить податкові відрахування для цих видів палива, відповідно, на 1,50; 2,00 і 1,30 грн/л.

ЗМІНИ В НОРМАТИВНІЙ БАЗІ

Президент України підписав:

- ✓ **Закон** № 4014-IX від 9 жовтня 2024 р. про тимчасове, до набуття Україною членства в ЄС, але не довше ніж до 1 січня 2030 р., визначення податкових зобов'язань з акцизного податку для виробників біоетанолу з урахуванням

максимальної продуктивності відповідного обладнання;

- ✓ **Закон** № 4144-ІХ від 17 грудня 2024 р. про запровадження екологічних норм Євро-6 із 1 січня 2025 р. для нових легкових автомобілів, а з 1 січня 2027 р. – для нових автобусів, вантажних і спеціальних автомобілів.

Кабінет Міністрів України:

- ✓ затвердив **порядок** створення, управління та функціонування системи мінімальних запасів нафти та нафтопродуктів в Україні, а також **порядки** здійснення моніторингу якості та безпечності нафтопродуктів; здійснення моніторингу обсягів на ринках нафти, нафтопродуктів та скрапленого газу; функціонування та ведення електронної системи репортингу. Відповідні документи спрямовані на реалізацію **закону** про мінімальні запаси нафти й нафтопродуктів, який уведено в дію 24 грудня 2024 р., і визначають принципи функціонування системи запасів; умови, підстави й процедури встановлення вірогідних обсягів постачання та споживання нафти й нафтопродуктів; збирання, оброблення, передавання, збереження та узагальнення інформації про їх якість, безпечність і відповідність, а також функціонування національної системи звітування. Згідно з ухваленими актами, у 2025 р. учасниками ринку мають бути створені запаси обсягом 3% загальної кількості нафти й нафтопродуктів, введених ними в обіг у 2024 р. Чверть їх ринкової вартості може бути забезпечена банківськими гарантіями. До половини запасів дозволено зберігати на території держав-членів ЄС, які межують з Україною;
- ✓ **продовжив** до кінця 2025 р. реалізацію плану перетворення ДП «Гарантований покупець» в акціонерне товариство, 100% акцій якого належать державі;
- ✓ **уточнив** категорії споживачів, що отримують електроенергію за фіксованою ціною, виокремивши «побутових споживачів, які проживають у багатоквартирних будинках, що не газифіковані, та в яких відсутні або не функціонують системи централізованого теплопостачання або системи автономного теплопостачання, які використовують будь-які види енергоносіїв, крім електроенергії, у період із 1 січня по 30 квітня (включно)»;
- ✓ **продовжив** до 31 грудня 2025 р. повноваження ДПЗД «Укрінтеренерго» як **постачальника** «останньої надії» на ринку електроенергії;
- ✓ **затвердив** порядок реалізації експериментального проєкту з відновлення у 2025-2026 рр. зруйнованих або пошкоджених об'єктів ПрАТ «Укргідроенерго». Це рішення, зокрема, надає можливість одночасного виконання проєктно-вишукувальних і будівельних робіт, розпочинати роботи з відновлення об'єктів до затвердження проєктної документації, без отримання містобудівних умов, права на виконання будівельних робіт, погодження в Держводагентстві та Держгеонадрах;
- ✓ **обмежив** на 2025 р. експорт палива рідкого (мазут) обсягом 400 тис. т і заборонив експорт газу природного українського походження. Квот на експорт енергетичного вугілля у 2025 р. не запроваджено;
- ✓ **надав** державну гарантію для забезпечення виконання зобов'язань за позикою розміром €180 млн від Європейського банку реконструкції та розвитку, залученою для реалізації проєкту «Участь АТ «Укрзалізниця» в загальнодержавній системі розподіленої генерації»;
- ✓ **надав** державну гарантію для забезпечення виконання боргових зобов'язань за кредитом розміром €80 млн від Європейського банку реконструкції та розвитку, залученим ПАТ «Укрнафта» для реалізації проєкту «Підтримка критично-необхідної розподіленої генерації»;
- ✓ **погодив** кандидатури трьох членів наглядової ради ПрАТ «Національна енергетична компанія «Укренерго»» як представників держави;
- ✓ **установив** графік проведення аукціонів і розподілив на 2025 р. квоти підтримки відновлюваної енергетики, що використовує енергію сонячного випромінювання, вітру та інші альтернативні

джерела, обсягом 33, 250 і 47 МВт, відповідно. Максимальними ціновими пропозиціями за 1 кВт/год потужності визначені €0,08 для сонячних і вітрових електростанцій, €0,12 – для інших видів альтернативних джерел.

Міненерго:

- ✓ заборонило АТ «Оператор ринку» та ТОВ «Українська енергетична біржа» оприлюднювати інформацію щодо торгів електроенергією на ринку «на добу наперед» і внутрішньодобовому ринку, бюлетені аукціонів з продажу електроенергії й бюлетені середньозважених цін (розпорядження Міністра енергетики від 27 грудня 2024 р. № 27-дск);
- ✓ визначило перелік споживачів, постачання природного газу яким буде припинено (обмежено) у разі оголошення кризової ситуації надзвичайного рівня, проте, всупереч п. 7 гл. 8 р. I Правил про безпеку постачання природного газу, не оприлюднило відповідний наказ (від 26 листопада 2024 р. № 437), «зважаючи на можливість завдання шкоди національним інтересам України»;
- ✓ затвердило на 2025 р. екологічну цінність електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел, обсягом 1278,55 кг CO₂-еквіваленту на 1 МВт/год;
- ✓ змінило Інструкцію про складання та застосування графіків погодинного відключення електроенергії, уніфікувавши графіки погодинних вимкнень за регіонами, днем і часом доби, розділивши на дві підчерги кожну із шести черг, визначивши граничні тривалості знеструмлення й заживлення абонентів;
- ✓ змінило Інструкцію про складання та застосування графіків обмеження та аварійного відключення споживачів, а також протиаварійних систем зниження електроспоживання, посиливши контроль над дотриманням графіків обмеження потужності (ГОП) та аварійних вимкнень (ГАВ), і надавши право операторам систем передачі й розподілу самостійно застосовувати графіки, якщо суб'єкти господарювання ігноруватимуть відповідні команди.

НКРЕКП:

- ✓ підвищила тарифи ТОВ «Оператор ГТС України» на послуги транспортування природного газу на регуляторний період 2025–2029 рр. на 62–137% для міжнародних, і в понад чотири рази – для внутрішніх точок входу й виходу;
- ✓ дозволила АТ «Укртрансгаз» використати додаткові тарифні кошти 2023 р. розміром 2,4 млрд грн (без ПДВ) на закупівлю на майданчику ТОВ «Українська енергетична біржа» природного газу, що імпортуватиметься в Україну, для запобігання негативним наслідкам безпеки постачання»;
- ✓ установила розміри нормативних і виробничо-технологічних витрат/витрат природного газу на 2025 р. для операторів газорозподільних систем сукупним обсягом 1,3 млрд куб. м (+7%, порівняно з торішнім);
- ✓ установила «зелені» тарифи на електроенергію, вироблену суб'єктами господарювання на об'єктах електроенергетики, що використовують альтернативні джерела енергії (залежно від виду виробника, надбавки за використання обладнання українського виробництва, встановленої потужності об'єкта й місця його розташування, без ПДВ), у межах: 3,33–10,74 грн/кВт/год для 961 виробника, що використовують СЕС; 2,54–4,94 грн/кВт/год для 34 виробників, що використовують енергію вітру; 5,52–6,50 грн/кВт/год для 67 виробників електроенергії з біомаси й біогазу; 5,09–8,48 грн/кВт/год для 80 експлуатантів міні-ГЕС;
- ✓ визначила «зелені» тарифи на електроенергію, вироблену з енергії сонячного випромінювання й вітру генерувальними установками приватних домогосподарств у межах 4,07–15,68 грн/кВт/год (залежно від виду виробника, встановленої потужності об'єкта й терміну його введення в експлуатацію, без ПДВ);
- ✓ передбачила функціонування в структурі операторів системи розподілу й постачальників електроенергії Центрів розгляду скарг, де здійснюватиметься

- приймання споживачів, реєстрація й збереження їх скарг і додатків до них;
- ✓ **установила** ставки плати за стандартне приєднання до газорозподільних систем на 2025 р. у межах 15 870–25 580 грн (без ПДВ), залежно від регіону, типорозміру лічильника газу, виду місцевості й типу газопроводу;
 - ✓ **зменшила** тариф на 2025 р. на послуги НЕК «Укренерго» з диспетчерського (оперативно-технологічного) управління до 98,97 грн/МВт/год (без ПДВ; -5,4%, порівняно з **торішнім**);
 - ✓ **установила** тариф на 2025 р. на послуги НЕК «Укренерго» з передачі електроенергії на рівні 686,23 грн/МВт/год (без ПДВ; +29,8%, порівняно з **торішнім**), для підприємств «зеленої» електрометалургії – 359,55 грн/МВт/год (без ПДВ; -1,4%);
 - ✓ **дозволила** добровільну **реєстрацію** як учасників гуртового енергетичного ринку нерезидентам України, що використовуватимуть міждержавний перетин за результатом первинного розподілу пропускної спроможності міждержавних перетинів та/або замовлятимуть послугу транспортування природного газу за результатом розподілу потужності точок входу/виходу на міждержавних з'єднаннях (крім випадків передачі права використання такої потужності іншим замовникам);
 - ✓ **погодила** надану НЕК «Укренерго» структуру розподілу пропускної спроможності міждержавного перетину Україна-Румунія розміром, для добових аукціонів – 100%;
 - ✓ **погодила** розраховані АТ «Оператор ринку» на 2025 р.: фіксований платіж за користування програмним забезпеченням оператора ринку розміром 3 853,44 грн (без ПДВ); тариф на здійснення операцій купівлі-продажу на ринку «на добу наперед» та внутрішньодобовому ринку розміром 5,86 грн/МВт/год (без ПДВ);
 - ✓ **посилила** вимоги щодо доброчесності та прозорості на гуртовому енергетичному ринку відповідно до REMIT, визначивши приблизний перелік інсайдерської інформації; уточнивши потужність установок, які підпадають під вимоги розкриття такої інформації, й підстави для звільнення від її оприлюднення, а також установивши критерії оцінки ймовірності впливу подій і даних на ціни енергетичних продуктів;
 - ✓ **уточнила** умови участі в балансувальній групі гарантованого покупця, процедури купівлі-продажу електроенергії за «зеленим» тарифом, а також надання послуг із забезпечення підтримки виробництва електроенергії з альтернативних джерел за механізмом ринкової премії.
- НКРЕКП продовжила відкриті обговорення **змінення встановлених** 20 травня 2024 р. граничних цін на ринку «на добу наперед», внутрішньодобовому й балансувальному ринках електроенергії.
- Станом на 1 січня 2025 р., у відкритих джерелах відсутні:
- ✓ результати «опрацювання» Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку рекомендацій Кабінету Міністрів України щодо забезпечення можливості управління корпоративними правами держави у статутному капіталі ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ» публічним акціонерним товариством «Укрнафта»;
 - ✓ підтвердження або спростування **ухвалення** опублікованого Міненерго 18 січня 2024 р. **проекту** постанови уряду, який відновлює заборону на обіг нафтопродуктів, що не відповідають екологічним нормам Євро-5, **дозволеного** з 17 березня 2022 р., зокрема «для забезпечення Збройних Сил та інших військових формувань».

ПРОЕКТИ ТА НАМІРИ

У Верховній Раді України:

- ✓ ухвалено у другому читанні й загалом **законопроект** № 6227 від 27 жовтня 2021 р., спрямований на актуалізацію положень Загальнодержавної **програми** розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 р. На думку **авторів** другої редакції цього документа,

його ухвалення «відповідає завданням реалізації реформ, визначених Планом України для Ukraine Facility, які мають бути проведені за фінансової підтримки України від Європейського Союзу протягом 2024–2027 рр., зокрема щодо корисних копалин, які мають стратегічне та критичне значення для сталого розвитку економіки та обороноздатності держави». Проте, за висновком низки депутатів, розгляд законопроекту та «ухвалення щодо нього рішення, відбулося з порушеннями вимог Регламенту Верховної Ради України, а тому воно не може вважатися прийнятим»;

Готують до другого читання:

- ✓ **Законопроект** № 11301-д від 18 липня 2024 р., спрямований на покращення платіжної дисципліни на ринку електроенергії шляхом відкриття його учасниками поточних рахунків зі спеціальним режимом використання, запровадження відповідного алгоритму розподілу коштів із таких рахунків і посилення відповідальності за несанкціонований відбір електроенергії;
 - ✓ **Законопроект** № 12131 від 16 жовтня 2024 р., спрямований на відновлення моніторингу, звітності й верифікації викидів парникових газів. Ухвалення цього документа дозволить сформувати нормативно-правові передумови для створення в Україні системи торгівлі викидами.
 - ✓ ухвалено за основу **Законопроект** № 9381 від 13 червня 2023 р., що доповнює низку законів України у сфері енергетики й теплопостачання терміном «воєнний стан» і посиланнями на документи, якими його введено. Також Головне науково-експертне управління вважає, що «пропонований підхід виглядає некоректним із погляду на вимоги законодавчої техніки»;
 - ✓ зареєстровано урядовий **Законопроект** № 12299 від 9 грудня 2024 р., що має узгодити норми законів «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» і «Про ринок електроенергії», встановити адміністративну відповідальність за зловживання на ринку електроенергії й надати посадовим особам НКРЕКП право складення протоколів про адміністративні правопорушення.
- Міненерго оприлюднило:
- ✓ **проекти** Плану заходів із реалізації Енергетичної стратегії України на період до 2050 р. (який досі не опубліковано) та звіту про його стратегічну екологічну оцінку. Також терміни виконання 58 із 268 завдань, пропонуваного для обговорення плану проєкту, вже спливли, а виконання більшості інших заплановано на 2032 та 2050 рр.;
 - ✓ **проект** розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану дій для подолання кризової ситуації на ринку нафти та нафтопродуктів України», розроблення якого передбачено п. 5 ч. 2 ст. 4 **Закону** України «Про мінімальні запаси нафти та нафтопродуктів».
- НКРЕКП оприлюднила проєкти:
- ✓ **постанови**, що передбачає можливість накладення штрафу за відмову у проведенні перевірки та запроваджує критерій «досвід ліцензіатів» під час визначення початкового розміру штрафів, які **накладає** НКРЕКП за порушення законодавства у сферах енергетики й комунальних послуг, відповідних ліцензійних умов або зловживання на гуртовому енергетичному ринку;
 - ✓ **постанови**, що запроваджує окрему форму звітності для врахування фактичних витрат операторів газорозподільних систем, понесених внаслідок воєнних дій, у т. ч. витрат на ремонт пошкодженої інфраструктури;
 - ✓ **постанови**, що узгоджує вимоги **Кодексу** систем розподілу з оновленими Міненерго **Інструкцією** про складання та застосування графіків погодинного відключення електроенергії та **Інструкцією** про складання і застосування графіків обмеження та аварійного відключення споживачів, а також протиаварійних систем зниження електроспоживання; процедурою землевідведення при наданні послуг

із приєднання; рівнями напруги 230/400 В, визначеними ДСТУ EN 50160:2023. Характеристики напруги електропостачання в електричних мережах загальної призначеності;

- ✓ **постанови** щодо запровадження систем моніторингу приєднань в операторів систем передачі й розподілу електроенергії, а також уточнення **Кодексу** системи передачі у частині приєднання установок зберігання енергії та вимог до інформаційно-технологічного забезпечення їх користувачів;
- ✓ **постанови**, що забезпечує запровадження шаблону ідентифікатора заяви про приєднання, автоматичне генерування цих ідентифікаторів, технічних умов і повідомлень про надання послуги із приєднання системою моніторингу оператора системи розподілу;
- ✓ **постанови**, що забезпечує отримання регулятором оперативної інформації про стан надання послуг із приєднання до систем передачі й розподілу електроенергії;
- ✓ **постанови**, що передбачає підвищення у 2025 р. тарифів на транспортування нафти магістральними трубопроводами АТ «Укртранснафта» для споживачів України на 82-192% поточного рівня.

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

У **Берлінській декларації** за підсумками міністерських переговорів Німеччини, Іспанії, Італії, Польщі, Сполученого Королівства, Франції, України та ЄС, зокрема, оголошено про посилення економічної допомоги Україні й наміри чинити додатковий тиск на джерела доходів кремля, зокрема від енергетики.

Виконуючи це зобов'язання, Велика Британія вже **запровадила** санкції проти 24 суден «тіньового» флоту, що перевозили російську нафту в обхід режиму граничних цін, збільшивши їх загальну кількість до 100.

Рада Міністрів Енергетичної Спільки **ухвалила** список інфраструктурних проектів спільного інтересу (PECI), серед яких – зведення ПЛ 330 кВ Бельці-Дністровська ГЕС-2 і побудова ДТЕК систем накопичення енергії загальною потужністю 225 МВт.

Меморандумом про взаєморозуміння та Кредитну угоду між Україною та Європейським Союзом **передбачено** залучення до €35 млрд макрофінансової допомоги (MFA). Кошти надаватимуться відповідно до нового механізму кредитного співробітництва для України (Ukraine Loan Cooperation Mechanism).

Рада директорів Європейського банку реконструкції та розвитку **схвалила** надання Україні €1,3 млрд на реалізацію восьми проектів, зокрема «у сфері відновлення транспортної та енергетичної інфраструктури, у підтримці урядових програм щодо розвитку розподіленої генерації та посилення енергоефективності». У рамках цієї співпраці Європейський банк реконструкції та розвитку і ПАТ «Укрнафта» вже уклали кредитну угоду на €80 млн, якою, зокрема, передбачено постачання та встановлення газової розподіленої й когенераційної потужності сукупним обсягом 100 МВт.

Верховний суд Королівства Нідерландів **відмовив** у задоволенні касаційної скарги рф щодо скасування Часткового рішення Гаазького арбітражу щодо відшкодування збитків, завданих незаконною експропріацією активів Групи Нафтогаз в АР Крим.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ Й РЕКОМЕНДАЦІЇ

Події грудня 2024 р. підтвердили правильність розробленого в жовтні сценарію, згідно з яким, успішність проходження осінньо-зимового періоду 2024-2025 рр. визначатимуть чотири основні чинники:

- ✓ спроможність Сил оборони України та учасників енергетичного ринку гарантувати активний (протиповітряний та протиракетний) і пасивний (інженерний) захист особливо вразливих об'єктів;
- ✓ здатність учасників енергетичного ринку (генерувальних компаній, імпортерів, активних споживачів) компенсувати небаланс між генерацією та споживанням, що виникатиме як наслідок російських атак та/чи за температури повітря нижче -5°C;
- ✓ наявність в учасників енергетичного ринку (передусім, операторів систем передачі й розподілу) резерву найбільш вразливого обладнання, запасів

витратних матеріалів, потрібної кількості фахових ремонтних бригад для швидкого відновлення роботи мереж і систем після чергових атак і негативних погодних явищ;

- ✓ рівень зношеності енергетичної інфраструктури й кількість уже проведених ремонтів, що збільшуватимуть тривалість повернення мереж і систем у проєктні режими.

Аналіз інформації з відкритих джерел дозволяє зробити такі висновки:

1. Щільність протиракетної та протиповітряної оборони України у 2024 р. зросла, проте є недостатньою для захисту великих енергетичних об'єктів, зокрема ТЕС і ГЕС. Для їх надійного прикриття Україна має додатково отримати від партнерів щонайменше 19 систем типу Hawk, NASAMS або IRIS-T.

2. Установлений операторами систем передачі й розподілу інженерний захист другого рівня дозволяє ефективно захистити найбільш вразливе обладнання від ударних БПЛА й касетних бойових частин крилатих ракет повітряного й морського базування (і, як наслідок, вивільнити сили й засоби ППО і ПРО для прикриття інших інфраструктурних об'єктів). Проте доведена практикою дієвість такого захисту не стимулює інших учасників ринку до його встановлення

та не впливає на темпи робіт, що організує Агентство відновлення.

3. У випадку зниження температури повітря до -10°C , наявних в Україні резервів генерації, можливостей імпорту й передачі енергії, може виявитися недостатньо для балансування системи, що спричинить нестачу 2-3 ГВт потужності та, як наслідок, повернення графіків обмеження споживання для промисловості й погодинних вимкнень для громадян у ранкові, денні й вечірні години.

4. Тривале (від двох тижнів) збереження температури повітря на рівні -10°C і, як наслідок, збільшення відбору газу зі сховищ із 50-60 до 100 млн куб. м на добу, може спричинити його ситуативний дефіцит і тимчасове зупинення газових енергоблоків ТЕС і ТЕЦ. До цього також може призвести масована російська атака на газову інфраструктуру, як імовірна реакція на припинення транзиту. Тому актуальними вбачаються запобіжні закупівлі природного газу й резервного палива (мазуту).

5. Розбудова розподіленої генерації в Україні відбувається з відставанням від планів і здійснюється не силами держави, а завдяки іноземній допомозі, приватній ініціативі й діям територіальних громад. Фінансування державних програм із підвищення енергетичної автономності домогосподарств та спроможність влади в цій сфері є недостатніми.